

A Comparative Study of the Position of Cryptocurrencies in Iranian Law and International Economic Law

Meisam Norouzi^{1*}, Mahdi Khoshgo Eskandari²

1. Assistant Professor of Public International Law, Department of Law, Faculty of Humanities, Bu-Ali Sina University, Hamedan, Iran.

2. Master of International Law Graduate, Institute of Civil and Development Higher Education, Hamedan, Iran.

Abstract

In the last decade, with the advent of blockchain technology and digital currencies, cryptocurrencies emerged as an independent virtual currency in the global financial market. These cryptocurrencies, including Bitcoin, Ethereum, and Ripple, are used as an alternative to traditional currencies such as the dollar and euro. However, the legal and legal status of cryptocurrencies in Iranian law and international economic law is still an issue full of ambiguity. The purpose of this research is to investigate and evaluate the comparative position of cryptocurrencies in Iranian law and international economic law. This research, which was carried out in a descriptive-analytical and comparative way, has tried to answer the question, what are the different and common aspects of Iranian law and international economic law regarding cryptocurrencies? By using related sources and analyzing relevant laws and regulations, the results of this study show that currently, the legal status of cryptocurrencies in Iranian law and international economic law has not yet been fully determined. However, due to the increasing growth of the cryptocurrency market and international trade, the need to determine relevant laws and regulations is felt both at the level of Iran and at the global level. Examining the legal and legal obstacles shows that issues such as determining the rights and obligations of the parties, property rights and consumer rights require careful attention and consideration.

Keywords: Cryptocurrencies, International Economic Law, International Trade, Iranian Law, Legal Obstacles

Article Type:

Original Research

Pages: 113-143

Received: 2023 September 16

Revised: 2023 October 16

Accepted: 2024 January 10

 This is an open access article under the CC BY license.

* Corresponding Author: m.norouzi@basu.ac.ir

مطالعه تطبیقی جایگاه رمزارزها در حقوق ایران و حقوق بین الملل اقتصادی

میثم نوروزی^{۱*}، مهدی اسکندری خوشگو^۲

۱. استادیار حقوق بین الملل عمومی، گروه حقوق، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

۲. دانش آموخته کارشناسی ارشد حقوق بین الملل موسسه آموزش عالی عمران و توسعه، همدان، ایران.

چکیده

در دهه گذشته، با ظهور تکنولوژی بلاکچین و ارزهای دیجیتال، رمزارزها به عنوان یک واحد پول مجازی و مستقل در بازار مالی جهانی ظهور کردند. رمزارزهایی همچون بیت کوین، اتریوم و به عنوان جایگزینی برای ارزهای سنتی مانند دلار و یورو مورد استفاده قرار می‌گیرند. با این حال، جایگاه حقوقی و قانونی رمزارزها در حقوق ایران و حقوق بین الملل اقتصادی هنوز موضوعی پراز ابهام است. هدف از این پژوهش، بررسی و ارزیابی تطبیقی جایگاه رمزارزها در حقوق ایران و حقوق بین الملل اقتصادی می باشد. پژوهش حاضر که به روش توصیفی - تحلیلی و به شیوه تطبیقی صورت گرفته، تلاش نموده است تا به این پرسش، پاسخ دهد که حقوق ایران و حقوق بین الملل اقتصادی در قبال رمزارزها دارای چه جنبه های متفاوت و مشترکی می باشند؟ با استفاده از منابع مرتبط و تحلیل قواعد و مقررات مربوطه، نتایج پژوهش حاکی از آن است که در حال حاضر، جایگاه حقوقی رمزارزها در حقوق ایران و حقوق بین الملل اقتصادی هنوز به طور کامل تعیین نشده است. اما با توجه به رشد روز افزون بازار رمزارزها و تجارت بین المللی، نیاز به تعیین قواعد و مقررات مربوطه چه در سطح ایران و چه در سطح جهانی احساس می شود. بررسی موانع حقوقی و قانونی نشان می دهد که مسائلی همچون تعیین حقوق و تعهدات طرفین، حقوق مالکیت و حقوق مصرف کنندگان نیازمند توجه و بررسی دقیق می باشند.

واژگان کلیدی: حقوق ایران، حقوق بین الملل اقتصادی، تجارت بین الملل، رمزارزها، موانع قانونی

نوع مقاله: علمی پژوهشی

صفحات: ۱۴۳-۱۱۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۶/۲۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۲/۰۷/۲۴

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۰/۲۰

تمامی حقوق انتشار این مقاله، متعلق به نویسنده است.

درآمد

قدمت پول را باید در ازای عمر بشر و همزاد با مفهوم مالکیت دانست. توسل انسان نخستین به طبیعت برای رفع نیازهای خود و آشنایی تدریجی او با مفهوم انباشت و مزیت نسبی گروه های انسانی مترکبم در کالاهای ذخیره، مفهوم ارزش و مبادله را برای انسان نمایان ساخت. مبادلات کالایی در شکل نخستین و سپس استفاده از کالاهای جایگزین تلاشی بود برای کسب ارزش و انتقال آن. تطور پول در دوره های بعدی، با توجه به مزایا و معایب خاص شکل آن در هر دوره به صورت پول فلزی، پول کاغذی و پول تحریری ظهور کرد. پول یکی از اختراعات مهم بشر است که بر اساس آن تاریخ اقتصاد به سه دوره متوالی اقتصاد معیشتی، اقتصاد تهاتری و اقتصاد پولی تقسیم می گردد (سلطانی، ۱۳۹۸: ۲۱). به نظر می رسد که با ظهور پول های الکترونیکی، آخرین مرحله از مراحل تطور پول محقق شده باشد؛ اما دیری نپایید که بطلان این تصور با ظهور رمزارز یا ارزهای دیجیتال، با ویژگی های خاص خود محرز شد (عسکری، ۱۴۰۰: ۲۶۴). امروزه رمزارز از آن دست مفاهیمی است که به طور گسترده در زندگی مردم جهان رواج پیدا کرده است؛ فارغ از رمزارزها و مفاهیم وابسته به آن مانند کیف پول ارز دیجیتال، استخراج ارز رمزنگاری شده و مواردی مانند آن، موضوع اساسی این روزها، استفاده از ارزهای دیجیتال در انجام معاملات تجاری است. پیش بینی ها در مورد آینده رمزارزها در ایران و جهان بسیار است، اما برای ارائه یک پیش بینی درست باید ابتدا جایگاه رمزارزها در اقتصاد ایران و بازار جهانی را بررسی کنیم. امروزه ارزش کل بازار ارزهای رمزنگاری شده بیش از دو تریلیون دلار است. این مقدار نشان از رشد بسیار بالای استفاده از رمزارزها دارد. به گونه ای که اغلب کارشناسان ارزهای دیجیتال از احتمال رقابت رمزارزها به ویژه بیت کوین با طلا به عنوان یک سرمایه گذاری بلند مدت یاد می کنند. در سال های اخیر و با توجه به گسترش محبوبیت و سیر صعودی معاملات رمزارزها، سرعت تنظیم و اجرای

مقررات ارزهای رمزنگاری شده بسیار افزایش پیدا کرده است، به طوری که این توجه خاص و نگاه ویژه توسط حوزه‌های قضایی مالی در سطح جهان، موجب افزایش امنیت و بازار رمزارزها شده است. کشورهای مختلف دنیا موضع‌گیری‌های متفاوتی نسبت به بازار رمزارزها و تهدید و فرصت‌های آن نشان داده‌اند. کشور آمریکا به عنوان اقتصاد اول دنیا، با توجه به تفاوت در قوانین و مقررات ایالت‌های خود، عملکرد ثابتی در خصوص استفاده از ارزهای دیجیتال نداشته است. طبق پیشنهاد کمیسیون اتحادیه اروپا در سال ۲۰۲۰، در کشورهای این اتحادیه فعالیت در بازارهای رمزارزها قانونی است؛ اما قوانین و مقررات صرافی‌های رمزارزها، وابسته به دولت هر کشور خواهد بود. هم‌اکنون در کشورهایی مانند آلمان، کانادا و اتریش خرید، فروش و استفاده از رمزارزها در مبادلات تجاری مجاز است اما به عنوان واحد پول قانونی رسمی شناخته نمی‌شوند. در ایران نیز، با روند رو به رشد استفاده از رمزارزها و ارزهای دیجیتال، سؤالاتی درباره وضعیت حقوقی این ابزارها مطرح شده است. پرسش اساسی در پژوهش حاضر این است که ارزهای دیجیتال در حقوق ایران و حقوق بین الملل اقتصادی دارای چه جایگاهی می‌باشند؟ برای پاسخ به این پرسش، ابتدا به بررسی مفهوم رمزارزها و ارزیابی جایگاه رمزارزها در حقوق ایران و حقوق بین الملل اقتصادی می‌پردازیم و در ادامه به بررسی مهم‌ترین تفاوت‌ها و شباهت‌های حقوق ایران و حقوق بین الملل اقتصادی در قبال رمزارزها خواهیم پرداخت.

۱- مفهوم رمزارزها

واژه‌ی ارز در بانکداری بین‌المللی به معنای پول خارجی است که گاه صفت خارجی را هم به آن می‌افزایند و به صورت ارز خارجی به کار می‌برند تا وجه تمایز آن را با پول ملی یا پول رایج داخل کشور معلوم کنند. واژه «سعر» نیز به معنای ارز است که در فارسی بیشتر به صیغه‌ی جمع یعنی اسعار، به معنای پول‌های بیگانه به کار برده می‌شود، البته امروزه در عرف بانکداری، ارز به معنای وسیع‌تری به کار می‌رود و در این معنا ارز به

تمام اسناد تجاری و بانکی گفته می‌شود که ارزش آن‌ها به پول‌های خارجی تعیین شده باشد. برخی نیز قائل‌اند که همه ابزارهای پولی که مبین مطالبات اهالی یک کشور از کشور دیگر باشد، ارز نامیده می‌شود (کهندل، ۱۳۹۶: ۷۸). چراکه استفاده از ارز وسیله اصلی هر کشوری برای تصفیه حساب معاملات با دیگر کشورها به شمار می‌رود؛ بنابراین به نوعی می‌توان گفت تمام وسایلی که به منظور پرداخت‌های پولی بین‌المللی استفاده می‌شود، نظیر سکه و اسکناس خارجی، سپرده‌ها در بانک‌های خارجی و دیگر مطالبات مالی کوتاه‌مدت و قابل پرداخت به پول‌های خارجی ارز نامیده می‌شود. قانون‌گذار نیز در برخی قوانین به انواع ابزارهای ارزی اشاره کرده و دارایی‌های ارزی را احصا نموده است، بنابراین منظور قانون‌گذار از «ارز»، وسایل و روش‌های معتبر و به رسمیت شناخته شده پرداخت در معاملات بین‌المللی است که لزوماً یک عین مادی نیست، بلکه گاه اعتباری نیز می‌باشد. به‌طور کلی هر پولی که در تراکنش دیجیتال مبادله شود، رمز ارز تلقی می‌گردد. ارز دیجیتال شامل دو مورد می‌شود: تمامی وجوه اینترنتی و رمز ارزها؛ یعنی تمامی تراکنش‌هایی که بدون وجود فیزیکی پول انجام شده و ما در زندگی روزمره با آن‌ها سروکار داریم نیز شامل ارز دیجیتال می‌شوند. در اوایل دهه ۸۰ میلادی یک رمزنگار آمریکایی بانام دیوید چاوم الگوریتمی را بانام blinding طراحی کرد که در رمزگذاری مدرن وب امروزی همچنان هسته مرکزی است. الگوریتم مذکور، فضایی امن داشت و نمی‌شد آن را ردگیری کرد و شرایط برای انتقال پول بین دو طرف معامله فراهم بود. در این طرح یک پول الکترونیکی بانام money blinded برای انتقالات استفاده می‌شد. در اواخر دهه ۸۰ چاوم به هلند نقل مکان کرد و سعی در تجاری‌سازی money blinded داشت؛ بنابراین شرکتی بانام دیجی‌کش را در آنجا تأسیس کرد. او واحدهای پولی را بر پایه الگوریتمی به کار می‌گرفت که خودش طراحی کرده بود. پس از آن ارزهای دیجیتال ظهور کردند و در سال ۲۰۰۹ بیت‌کوین به‌عنوان بزرگ‌ترین و قابل قبول‌ترین ارز دیجیتال معرفی شد. بیت‌کوین اولین پروژه دنیا بود که به بلاک چین قابلیت اجرایی بخشید و اهداف خود را روی آن پیاده‌سازی کرد (Everett, ۲۰۱۸, p. ۴۱).

۲- جایگاه رمزارزها در حقوق ایران

۲-۱- قوانین و مقررات مربوط به رمزارزها در ایران

در نظام قانونگذاری ایران، تعریف قانونی ارز، مفهومی نوپا و دربردارنده سه رکن پول بودن، رایج بودن و تعلق به کشور خارجی است. این اراده قانونگذار است که مشخص می‌کند به کدام مال منقول پول اطلاق شود و به کدام مال نشود (خواه معتقد به انشایی بودن این اراده باشیم و خواه معتقد به اخباری بودن آن) (عسکری، ۱۳۹۸: ۴۴). همچنین منظور از رواج داشتن پول در یک کشور خارجی، شناسایی آن پول توسط نظام حاکم بر کشور منتشرکننده و همچنین رواج قانونی در آن کشور است. با این حال رمزارزها پول نیستند؛ چراکه در نظام قانونی ما به عنوان پول شناخته نشده‌اند و رایج نیستند، به این علت که قانون گذار ایران، رواج آن‌ها را به رسمیت نشناخته و خارجی نیستند (عسکری، ۱۴۰۰: ۲۷۹). در ایران، هنوز قوانین و مقررات دقیق و کاملی برای رمزارزها تعریف نشده است. در حوزه مالیات، هنوز قوانین دقیقی برای رمزارزها وجود ندارد. اما برخی از منابع درآمد حاصل از فروش و خرید رمزارزها ممکن است تحت عنوان درآمد حاصل از فروش دارایی مشمول مالیات شوند. همچنین در زمینه املاک و مستغلات، مقررات موجود معمولاً به تبادل اموال و دارایی‌ها با استفاده از پول قابل تعمیر است. با این حال، استفاده از رمزارزها به عنوان پول در تبادلات املاک و مستغلات هنوز مورد تأیید قرار نگرفته است. درخصوص اوراق بهادار نیز، قوانین دقیقی برای رمزارزها وجود ندارد. اما برخی از ارزش‌های دیجیتال، چنین قابلیت‌هایی را دارند که به عنوان دارایی، مشمول قواعد و مقررات اوراق بهادار در نظر گرفته شوند. قوانین موجود برای مالکیت فکری و صنعتی نمی‌توانند به طور کامل رمزارزها را پوشش دهند، البته برخی از رمزارزها می‌توانند تحت حقوق مالکیت فکری قرار گیرند، به شرطی که بتوان آن‌ها را به عنوان اختراع یا نوآوری تلقی نمود. بنابراین، در حقوق ایران، هنوز قوانین و مقررات دقیق و کاملی برای رمزارزها وجود ندارد و این موضوع، به چالش‌ها و مسائل حقوقی بنیادی منجر می‌گردد. برای

برطرف نمودن چنین مشکلاتی، تدوین قوانین و مقررات جدید، اصلاح قوانین موجود و افزایش آگاهی عمومی درباره رمزارزها می‌تواند مفید باشد (Kocianski, 2020: 403).

۲-۲- رویکرد احتمالی مهم ترین نهادهای مالی ایران در قبال رمزارزها

امروزه هر نوع سیاست‌گذاری در اقتصاد از طریق حاکمیت مرکزی و نهادهایی که به نمایندگی از آن عمل می‌کنند، تعیین و تنظیم می‌شود (پیروزو غلام‌نیا، ۱۴۰۱). بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سایر نهادهای مالی همانند سازمان بورس و اوراق بهادار ایران، به بررسی و تحقیق درباره رمزارزها می‌پردازند. بررسی و تحقیق در این خصوص، ارزیابی فناوری بلاک چین و رمزارزها، تأثیرات آن‌ها بر بازارهای مالی و اقتصاد کشور، مزایا و معایب از رمزارزها و سایر جنبه‌های مربوط به آن‌ها را در بر می‌گیرد. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سازمان بورس و اوراق بهادار ایران، هشدارهای عمومی درباره گزارش‌ها و مخاطرات مربوط به رمزارزها (ریسک‌های امنیتی، ریسک‌های مالی، ریسک‌های قانونی و ریسک‌های مربوط به ضدپولشویی) صادر می‌کنند. بانک مرکزی در محدودیت‌هایی که در تبادل رمزارزها اعمال می‌شوند، نقش دارند. محدودیت‌های مذکور می‌توانند شامل محدودیت‌های مالی و ارزی برای تبادل رمزها با ارز ملی یا برعکس، سایر موارد مربوط به حساب‌های رمزارزی در بانک‌ها باشند. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سایر نهادهای مالی، می‌توانند در تشویق به استفاده از فناوری بلاکچین و کاربردهای آن بسیار مؤثر عمل نمایند. نهادهای مالی، تلاش می‌نمایند تا به طور فعال در توسعه فناوری بلاکچین در بخش‌های مختلف اقتصادی و مالی کشور نقش درخور توجهی ایفا کنند. بنابراین مهم‌ترین نهادهای مالی جمهوری اسلامی ایران، این قابلیت را دارند که در وضع قوانین و مقررات مربوط به رمزارزها نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشند. قوانین و مقررات مربوط به رمزارزها در بردارنده تعریف دقیقی از رمزارزها، تبادل رمزارزها، مالیات تعیین رمزارزی، ضوابط ضدپولشویی و سایر موارد می‌باشد. باید توجه داشت که دیدگاه

های نهادهای مالی ایران نسبت به رمزارزها مربوط به زمان حال می باشد و ممکن است در آینده تغییر نماید. همچنین، توجه به موضوعات بین المللی و تجربیات سایر کشورها در استفاده از رمزارزها، جایگاه به سزایی در تعیین دیدگاه های آینده نهادهای مالی ایران خواهد داشت (Taghavi & Faizolahi, ۲۰۱۸: ۷۵).

۳-۲- تأثیر رمزارزها بر اقتصاد ایران

ارزهای مجازی به عنوان پدیده هایی نو در فضای مجازی، همراه با سود و زیان هایی است (کرمی پور و رجب زاده باغی، ۱۴۰۲: ۲۳۸). با این حال تأثیر رمزارزها بر اقتصاد ایران هنوز به طور کامل مشخص نیست، زیرا هنوز قواعد و مقررات دقیقی برای این حوزه وجود ندارد. رمزارزها می توانند جذابیت سرمایه گذاری را برای کسانی که به دنبال سرمایه گذاری در پروژه های نوآورانه هستند، افزایش دهند و سبب جذب سرمایه گذاری خارجی و داخلی برای توسعه صنایع نوآورانه در ایران شوند. استفاده از رمزارزها می تواند تجارت بین المللی را تسهیل نماید، زیرا این ارزها قابلیت انتقال سریع و امن را دارند و باعث افزایش صادرات و واردات کشور شده و رونق تجارت را افزایش می دهند. همچنین به کارگرفتن از رمزارزها معاملات داخلی را نیز تسهیل می نماید، زیرا این ارزها قابلیت پرداخت الکترونیکی را دارند و می توانند به عنوان جایگزینی برای پول نقد در تجارت داخلی استفاده گردند. ورود رمزارزها به بازار ایران ممکن است منجر به افزایش نفوذ بانک های خارجی در اقتصاد کشور شود و رقابت بین بانک های داخلی و خارجی را سبب گردد و موجب بهبود خدمات بانکی در کشور شود. البته با وجود تمام مزایایی که ذکر گردید ممکن است استفاده از رمزارزها، ریسک های امنیتی را برای اقتصاد ایران ایجاد نماید، زیرا این ارزها معمولاً بر پایه فناوری بلاکچین کار می نمایند که ممکن است در معرض حملات سایبری قرار گیرند. بنابراین، تأثیر رمزارزها بر اقتصاد ایران هنوز قابل پیش بینی نیست و بستگی به تدوین قوانین و مقررات دقیق در این حوزه دارد (Buckley & Zetzsche, ۲۰۱۹: ۵۱۲).

۲-۴- نقش رمزارزها در معاملات داخلی ایران

رمزارزها، به عنوان ارزهای دیجیتال و بدون نیاز به ابزار مالی مرکزی همچون بانک مرکزی، در سال‌های اخیر به عنوان یک وسیله مالی جدید و نوین به توجه جوامع جهانی رسیده‌اند. اما درباره نقش رمزها در داخل ایران، باید توجه داشته باشید که در حال حاضر بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، استفاده داخلی از رمزارزها را مجاز نمی‌داند و به صورت رسمی توصیه نمی‌کند. به عبارت دیگر رمزارزها به عنوان ارز قانونی در ایران شناخته نشده‌اند و استفاده از آن‌ها در موارد دیگر، چه رسمی و چه تجاری ممنوع است. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران و سایر مقامات قانونی در ایران، استفاده از رمزارزها را به عنوان ارز قانونی ارزیابی نمی‌کنند و قوانین مالی و ارزی کشور، استفاده از آن‌ها را محدود می‌نماید. سیستم بانکی ایران بر پایه نظام مالی مرکزی و ارتباط با بانک‌های مرکزی دیگر کشورها عمل می‌کند. رمزارزها به عنوان واحدهای مالی مستقل و بدون نیاز به واسطه مرکزی، با ساختار بانکی ایران سازگاری ندارند. استفاده از رمزارزها در موارد داخلی ممکن است با خطرات امنیتی همراه باشد، از جمله این خطرات می‌توان به سرقت و هک شدن کیف‌های رمزارزی و نقض امنیت سیستم‌های مالی اشاره نمود. با توجه به برخی از مشکلات و نقاط ضعف در بازار رمزها، نظارت و کنترل دقیق بر این بازارها امری چالش برانگیز است. چنین موضوعی نیز می‌تواند از عواملی باشد که باعث می‌گردد از رمزارزها در داخل ایران استفاده نکنند. بنابراین، در حال حاضر استفاده از رمزارزها در تجارت داخلی ایران باید با مجوز قانونی و با محدودیت‌های مالی انجام گیرد. با این حال، این وضعیت ممکن است در آینده تغییر کند (Larriva & Roso-Ruiz, 2021: 554).

۲-۵- محدودیت‌های استفاده از رمزارزها در ایران

استفاده از رمزارزها در ایران با محدودیت‌هایی همراه است که عبارتند از: نخست، ممنوعیت استفاده از رمزارزها برای تراکنش‌های مالی؛ بانک مرکزی ایران به طور رسمی

استفاده از رمزارزها برای تراکنش‌های مالی را ممنوع کرده است. به عبارت بهتر هیچ شخص یا سازمانی نمی‌تواند از رمزارزها به عنوان واحد پرداخت قانونی در ایران استفاده نماید. دوم، محدودیت در تبدیل رمزارز به پول نقد: بانک‌ها در ایران مجوز تبدیل رمزارز به پول نقد را ندارند و افراد نمی‌توانند به آسانی رمزارزهای خود را به پول نقد تبدیل نمایند. سوم، عدم تأیید و تنظیم قوانین و مقررات دقیق: در حال حاضر، قوانین و مقررات دقیقی برای استفاده از رمزارزها در ایران وجود ندارد، به عبارت دیگر، استفاده از رمزارزها در ایران به صورت غیرقانونی و بدون تأیید رسمی می‌باشد. چهارم، ریسک‌های قانونی: استفاده از رمزارزها در ایران ممکن است با ریسک‌های قانونی همراه باشد. برخی از این ریسک‌ها شامل تعقیب و تحقیقات قضایی در مورد فعالیت‌های رمزارزی، تحریم‌های بین‌المللی و عدم حفاظت قانونی برای مالکیت رمزارزها می‌باشد. پنجم، عدم پشتوانه دولتی: رمزارزها به عنوان ارزهای دیجیتال و بدون پشتوانه دولتی عمل می‌کنند. در نتیجه، استفاده از رمزارزها در ایران به صورت غیررسمی و بدون تأیید دولتی می‌باشد. با توجه به چنین محدودیت‌هایی، استفاده از رمزارزها در ایران هنوز به طور گسترده انجام نمی‌شود و بسیاری از افراد و سازمان‌ها از استفاده از آن‌ها خودداری می‌نمایند (alirezabeigi & Rahimian, ۲۰۲۰: ۳۶۰).

۲-۶- اثرات رمزارزها بر قوانین تجارت ایران

رمزارزها، به عنوان یک فناوری نوین و ابزار مالی دیجیتال، قابلیت تاثیرگذاری بر قوانین تجارت ایران را دارند. استفاده از رمزارزها به تغییر قوانین مربوط به امور مالی و ارزی در ایران می‌انجامد. به عنوان مثال، نیاز به ایجاد قوانین جدید برای تعریف رمزارزها با عنوان قانونی یا ایجاد قوانین مربوط به معاملات و تبادل رمزارزها ممکن است لازم باشد. رمزارزها بر قوانین مالیاتی تأثیرگذار هستند. ضرورت تدوین قوانین جدید برای مالیات‌گذاری در گزارش رمزارزها و ارائه‌های مالی مربوط به آن‌ها احساس می‌گردد.

رمزارها مقررات ضدپولشویی را تحت تأثیر قرار می دهند. تشخیص و پیگیری فعالیت های مشکوک در زمینه رمزارها و اجرای اقدامات ضدپولشویی نیازمند تدوین قواعد و مقررات کارآمد می باشد. رمزارها سبب شکل گیری قواعد به روز در زمینه حمایت از سرمایه گذاری و حقوق مالکیت در رمزارها می شود. قوانین موردنظر مربوط به امنیت سیستم های رمزاری، حقوق مالکیت فکری و حفاظت از حقوق سرمایه گذاران هستند. برای حمایت از حقوق مصرف کنندگان در حوزه رمزارها نیز میبایست قانونگذار و شارع مقررات حیاتی را تعیین و تعریف نماید. چنین مقرراتی، مربوط به حمایت از اطلاعات شخصی و حفظ امنیت مالی مصرف کنندگان می شود. بنابراین، استفاده از رمزارها ممکن است نیازمند قوانین جدید و تغییر در قوانین تجارت ایران باشد. قوانین مذکور، می توانند به منظور تعریف رمزارها به عنوان ارز قانونی، تعیین مقررات مالی و ارزی، تشخیص و پیگیری فعالیت های مشکوک و حفاظت از حقوق مختلف مربوط به مفاهیم رمزاری باشند (Rezai, 2019: 110).

۳- جایگاه رمزارها در حقوق بین الملل اقتصادی

۳-۱- نقش رمزارها در معاملات بین المللی

رمزارها یکی از تحولات اصلی عرصه پولی و مالی بین المللی در یک دهه گذشته محسوب می شوند (ربانی موسویان، ۱۳۹۹: ۷۳). گسترش رمزارها در سالیان اخیر باعث بروز ابهاماتی در زمینه ماهیت و کارکردهای آن شده است (رستمی و رستمی، ۱۴۰۰: ۲۳۱). یکی از استفاده هایی که می توان از رمزار به عنوان قسمی از پول دیجیتال داشت، استفاده از آن به عنوان وسیله پرداخت است (صادقی و همکاران، ۱۴۰۱). رمزارها به عنوان یک واحد پول مجازی و مستقل در بازار مالی جهانی ظهور کرده اند و در تجارت بین المللی نقش حیاتی را ایفا می نمایند. اولین نقش رمزارها در معاملات بین المللی، تسهیل تجارت بین المللی است. با استفاده از رمزارها می توان پرداخت ها را به سرعت و با هزینه

کمتری انجام داد. از طریق استفاده از تکنولوژی بلاکچین، تراکنش‌های رمزارزها به صورت مستقیم و بدون واسطه انجام می‌شوند، که این امر به کاهش هزینه‌ها و زمان تراکنش‌ها می‌انجامد. همچنین، رمزارزها قابلیت انتقال سریع و آسان را دارند که در تجارت بین‌المللی بسیار ضروری است. نقش دیگر رمزارزها در معاملات بین‌المللی، حفظ حریم خصوصی و امنیت می‌باشد. با استفاده از رمزارزها، امکان پرداخت‌های بین‌المللی، بدون افشای اطلاعات شخصی و بانکی وجود دارد. این امر باعث می‌شود که تجارت بین‌المللی از یک سطح بالای امنیت برخوردار باشد و از تهدیدات امنیتی مربوط به پرداخت‌های سنتی مانند سرقت هویت و کلاهبرداری محافظت شود. رمزارزها، به عنوان ابزاری برای حفظ ارزش و پیشگیری از نوسانات ارزی در تجارت بین‌المللی استفاده می‌شوند. با توجه به اینکه رمزارزها مستقل از ارزهای سنتی هستند و تحت تأثیر نوسانات بازارهای مالی جهانی قرار نمی‌گیرند، می‌توانند به عنوان یک ابزار مالی به کار گرفته شوند تا از نوسانات ارزی در معاملات بین‌المللی جلوگیری شود. به طور کلی، رمزارزها با ارائه راهکارهای نوین در تجارت بین‌المللی، نقش به‌سزایی را در تسهیل معاملات و افزایش امنیت و کارایی آن‌ها دارند. با این حال، مزایا و معایب استفاده از رمزارزها در تجارت بین‌المللی نیاز به بررسی دقیق‌تر و تحلیل عمیق‌تری دارد تا بتوان درک کاملی از موضوع داشت.

۲-۳- مزایا و معایب استفاده از رمزارزها در تجارت بین‌المللی

عمومیت یافتن هر پدیده‌ای در کنار محاسنی که برای افراد مرتبط با آن پدیده بوجود می‌آورد، سبب ایجاد مصائبی نیز می‌گردد (مددی و قائمی خرق، ۱۴۰۰: ۵۵). رمزارزها می‌توانند اثرات مثبت و همچنین منفی بر تجارت بین‌المللی داشته باشند. هر زمان که یک فناوری جدید منتشر شود، سهولت انجام تجارت را برای جهان ثابت می‌کند، اما به زودی برخی از معایب آن نیز شروع به چشمک زدن می‌کنند. در مورد رمزارزها نیز همین اتفاق افتاد. در وهله اول مزایای زیادی را برای تجارت و معاملات بین‌المللی به

همراه داشت، اما بعداً بررسی شد که همین امر تأثیرات منفی زیادی بر معاملات برون مرزی دارد. (Gamble, ۲۰۱۷, p. ۲۵) تأثیرات مثبت رمزارزها، عبارت اند از:

نخست، رمزارزها به دلیل استفاده از تکنولوژی بلاکچین، قابلیت انجام تراکنش‌ها با سرعت بالا و کارایی بیشتری نسبت به روش‌های سنتی دارند. بنابراین، تجارت بین المللی با استفاده از رمزارزها به صورت سریع‌تر و با هزینه کمتری انجام می‌شود. دوم، استفاده از رمزارزها، هزینه‌های تراکنش‌های بین المللی را به طور قابل توجهی کاهش می‌دهد. به عبارت دیگر، به واسطه‌گران مالی مانند بانک‌ها و شرکت‌های پرداخت نیازی نیست و این موضوع باعث کاهش هزینه‌های مرتبط با تراکنش‌های بین المللی می‌گردد. سوم، رمزارزها به شرکت‌ها و کسب و کارها امکان دسترسی به بازارهای جهانی را می‌دهند. تجارت بین المللی بدون محدودیت‌های ارزی و بانکی امکان‌پذیر می‌شود و به شرکت‌ها این امکان داده می‌شود تا به صورت آنلاین و بدون واسطه با مشتریان خارجی تعامل داشته باشند. چهارم، بلاکچین، تکنولوژی اصلی پشت رمزارزها، امکان حفظ حریم خصوصی و امنیت اطلاعات را فراهم می‌کند. ویژگی مذکور، باعث می‌شود که تجارت بین المللی با استفاده از رمزارزها از لحاظ امنیتی بسیار قوی‌تر باشد و مشکلات مربوط به سرقت اطلاعات و تقلب در تراکنش‌ها کاهش یابد. پنجم، رمزارزها، به دلیل نوسان قیمتی که دارند، دارای انعطاف‌پذیری بیشتری در ارزش می‌باشند. بنابراین شرکت‌ها می‌توانند ارزش رمزارزها را با توجه به نیازهای خود تغییر داده و بهترین زمان برای تبدیل رمزارزها به ارزهای سنتی انتخاب نمایند. ششم، در یک معامله تجارت بین المللی، فرد باید با خریداران و تأمین‌کنندگان کالاهای کشورهای مختلف سروکار داشته باشد و به همین دلیل است که نرخ ارز با مشکل مواجه می‌شود. واحد پول هر ملتی در مقایسه با واحد پول دیگر ملت‌ها ارزش‌های متفاوتی دارد. در چنین سناریوی مشکل‌سازی، ارز دیجیتال نرخ استاندارد را ارائه می‌کند که تقریباً توسط هر معامله‌گری در معاملات بین المللی پذیرفته می‌شود. مردم از یک ارز استفاده می‌کنند و بنابراین هیچ مشکلی در مورد نرخ

ارز و وجود ندارد (Simonato & Ligeti, ۲۰۱۷, p. ۸۶). همه موارد ذکر شده از تأثیرات مثبت رمزارزها است. حال اثرات منفی رمزارزها عبارت اند از: نخست، برخی از رمزارزها در همه کشورها، معتبر و قانونی نیستند و هنگام معامله با هر فردی از چنین کشورهایی، مشکل ایجاد می‌شود. به عبارت دیگر، اگر شخصی چنین ارزی را بپذیرد، منجر به مبادلات تجاری غیرقانونی می‌شود. (Brown, ۲۰۱۶, p. ۶۵) دوم، این نوع از ارزها، یک چیز فیزیکی نیستند و ارزش آن‌ها نامشخص است. گاهی اوقات، چنین ارزی می‌تواند ارزش بیشتری نسبت به یک سکه طلا داشته باشند یا شرایط فقط نامطلوب باشد و در نتیجه می‌توان گفت که در ارزش آن عدم اطمینان وجود دارد (Putnik, ۲۰۱۷, p. ۶۴).

۳-۳- اثرات رمزارزها بر قوانین تجارت بین الملل

رمزارزها از بسیاری جهات تأثیر زیادی بر قوانین تجارت بین الملل می‌گذارند. حقوق بین الملل روشی را ارائه می‌دهد که در آن معاملات برون مرزی باید جریان داشته باشد. در حال حاضر، رمزارزها در بسیاری از کشورها قانونی نیستند. به عنوان مثال، اداره رفتار مالی انگلستان چنین ارزی را به عنوان یک روش مبادله معتبر در نظر نمی‌گیرد. در چنین سناریویی، موضوع نحوه برخورد با معاملات بین المللی مطرح می‌گردد. رمزارزها بواسطه این که امروزه در معاملات بین المللی از جایگاه درخور توجهی برخوردار هستند، قواعد و مقررات تجارت بین الملل را به چالش می‌کشند (Simonato & Ligeti, ۲۰۱۷, p. ۴۴). در یک معامله بین المللی، بسیاری از کشورها درگیر هستند. موضوع اصلی که در رابطه با رمزارزها در معاملات بین المللی مطرح می‌شود، مالیات است. هر کشوری قوانین مالیاتی متفاوتی دارد و بررسی اینکه آیا معامله مشمول مالیات است یا خیر، بسیار معمول است. استفاده از رمزارزها چنین قوانین بین المللی را به چالش می‌کشد. قوانین امنیتی یکی دیگر از موضوعات مورد نگرانی است. در کانادا، سازمان‌هایی برای تنظیم بازار اوراق بهادار وجود دارند. علاوه بر این، سازمان تنظیم مقررات صنعت سرمایه‌گذاری کانادا، نیز

یکی دیگر از مؤسسات خودتنظیمی است که در زمینه تنظیم امنیت بازار فعالیت می‌کند (others and Blandin, ۲۰۱۹, p. ۲۳). اکنون، مشکل مربوط به رمزارزها است. در مورد مالیات، آژانس درآمد کانادا، اظهار داشت که هرگاه از ارزش‌رنگاری برای تراکنش تجاری استفاده می‌گردد، باید به‌عنوان یک سیستم مبادله‌ای در نظر گرفته شده و مقدار ماده برای محاسبه مالیات در نظر گرفته شود. موضوع این است که یک ارزش‌رنگاری شده قطعاً از امنیت کامل و مطلوبی برخوردار نیست و بنابراین مفاد قانون هر کشوری می‌تواند به صورت‌های گوناگون در مورد ایمنی و امنیت آن اعمال شود. البته این مسئله فقط مربوط به کانادا نیست، بلکه بسیاری از کشورها با همین موضوع روبرو هستند. قراردادهای تجاری یکی دیگر از بخش‌های ارزشمند حقوق تجارت بین‌المللی است. کشورهای مختلف قراردادهای تجاری متفاوتی با یکدیگر منعقد نموده‌اند که شامل کلیه شرایط و ضوابط مربوطه می‌باشد. قوانین مربوط به مالیات‌ها، پرداخت‌ها، دریافت‌ها بخشی از این قراردادها هستند. بنابراین اکنون که مقوله‌ای به نام رمزارزها، بوجود آمده‌اند، این قراردادها باید اصلاح شوند. از آنجایی که رمزارز نوعی ارز دیجیتال و مجازی است، ریسک تراکنش‌های کلاه‌برداری در آن زیاد است (Hoegner, ۲۰۱۵, p. ۲۵). از نظر درک قوانین مربوط به ارز دیجیتال، کانادا شفاف‌ترین کشور است. پارلمان کانادا اولین قانون ملی جهان در مورد ارز مجازی را تصویب کرد. اخیراً، رئیس بانک مرکزی کانادا نقل کرده است که وی با اصطلاح ارزهای دیجیتال مخالف است. در ژانویه سال ۲۰۱۸ اعلام شد که قانون این کشور هیچ تفاوتی بین تراکنش‌های انجام‌شده از طریق رمزارز یا ارز ثابت ایجاد نمی‌کند. قواعد بین‌المللی نیز ملزم به اصلاح است، به‌گونه‌ای که قانونی بودن رمزارزها را روشن کنند. هر کشوری قانون خود را در این زمینه دارد و همه کشورها با چنین پولی به شیوه‌ای متفاوت برخورد می‌کنند که در صورت استانداردهای جهانی منجر به یک مسئله می‌شود (Everett, ۲۰۱۸, p. ۷۶). علاوه بر قانون مالیات و اوراق بهادار، قوانین پول‌شویی نیز در هنگام استفاده از ارزهای دیجیتال باید مورد بررسی مجدد قرار گیرند. پول‌شویی فعالیت‌

است که در آن افراد ارزی یک کشور را به روشی غیرقانونی به کشور دیگر منتقل می‌کنند. هر ملتی اقدامات و سیاست‌های خاص خود را در مورد موضوع پول شویی دارد. خزانه‌داری بریتانیا اخیراً موردی از استفاده از ارز دیجیتال در موضوع پول شویی را گزارش کرده است. خزانه‌داری نگران این موضوع است و انتظار می‌رود در سیاست‌های موجود خود در زمینه پول شویی تجدیدنظر کند.

۴-۳- موانع حقوقی و قانونی در استفاده از رمزارزها در حقوق بین الملل

اقتصادی

استفاده از رمزارزها با چالش‌های حقوقی و قانونی متعددی همراه است که نیازمند بررسی و تحلیل دقیق می‌باشد. اولین موانع حقوقی و قانونی در استفاده از رمزارزها، تعیین حقوق و تعهدات طرفین است. با توجه به اینکه رمزارزها به عنوان واحد پول مجازی و مستقل در نظام مالی عمل می‌کنند، تعیین حقوق و تعهدات طرفین در قراردادهای مرتبط با رمزارزها پیچیده می‌شود. مسئله تعیین حقوق مالکیت، حقوق استفاده و حقوق انتقال در قبال رمزارزها نیازمند بررسی دقیق است. دومین مانع حقوقی و قانونی در استفاده از رمزارزها، حقوق مالکیت در رابطه با رمزارزها است. یکی از چالش‌های حقوقی مرتبط با رمزارزها، تعیین حقوق مالکیت و انتقال آن‌ها است. با توجه به اینکه رمزارزها به صورت دیجیتالی و با استفاده از تکنولوژی بلاکچین ایجاد می‌شوند، تعیین حقوق مالکیت و انتقال آن‌ها ممکن است پیچیده باشد. همچنین، امکان انتقال رمزارزها در تراکنش‌های بین المللی نیازمند بررسی قواعد مربوط به تراکنش‌های بین المللی و انتقال ارزی باشد. سومین مانع حقوقی و قانونی در استفاده از رمزارزها، حمایت حقوق مصرف‌کنندگان است. با توجه به اینکه رمزارزها به صورت آنلاین و دیجیتالی استفاده می‌شوند، تضمین حمایت از حقوق مصرف‌کنندگان در تراکنش‌های رمزارزی ضروری است. حفظ حریم خصوصی و امنیت اطلاعات شخصی و بانکی مصرف‌کنندگان،

حفظ حقوق مصرف کنندگان در صورت انجام تراکنش ناموفق و حفظ حقوق مصرف کنندگان در صورت وقوع تقلب یا کلاهبرداری مواردی از این قبیل می باشد. بهبود وضعیت حقوقی و قانونی استفاده از رمزارزها در حقوق بین الملل اقتصادی نیازمند ایجاد قوانین و مقررات دقیق و یکپارچه در سطح بین المللی است. قواعد و مقررات مذکور باید مواردی مانند تعیین حقوق و تعهدات طرفین، تعیین حقوق مالکیت و انتقال آن، حفاظت از حقوق مصرف کنندگان و حفظ امنیت و حریم خصوصی را پوشش دهند. همچنین، ایجاد یک چارچوب قانونی و قضایی برای حل اختلافات مرتبط با رمزارزها نیز ضروری است (Putnik, ۲۰۱۷, p. ۶۹).

۵-۳- رویکردهای بین المللی در مقررات گذاری رمزارزها

قانونگذاران در بازارهای مالی و پولی در توافق در مورد طبقه بندی و نظارت دارایی های رمزیابه مشکل دارند. در ارتباط با، ارزهای دیجیتال اختلافات شدیدی در طبقه بندی آن ها از جمله در اتحادیه اروپا وجود دارد. مقامات نظارتی اروپا به تازگی هشدار مشترکی درباره خطرهای ارزهای مجازی برای مصرف کنندگان صادر کرده اند. سازمان بانکی اروپا استدلال می کند که ارزهای مجازی باید خارج از محدوده دستورالعمل خدمات پرداخت باقی بمانند، زیرا ریسک های مربوط به فناوری باعث می شود آن ها از ارزهای معمولی متمایز شوند و استفاده از اصطلاح «ارز» را رد می کند. بانک مرکزی اروپا بیان می کند که ارزهای رمزنگاری یا ارزهای مجازی را پول نمی داند، همچنین مشخص می کند که ماهیت ارزهای مجازی می تواند در آینده تغییر کند و بنابراین باید تحت نظارت قرارگیرد. لزوم برقراری قوانین و مقررات توسط اتحادیه اروپا مورد تأکید بسیاری دیگر از سازمان های بین المللی، است. بانک مرکزی اروپا به این واقعیت اشاره می کند که نظام های پرداخت فعلی نسبت به آنچه بلاک چین می تواند به دست آورد، برتر است. (Coeur, ۲۰۱۸, p. ۳۹) بانک مرکزی انگلیس نیز این نظر را رد

می‌کند که ارزهای رمزنگاری شده، پول هستند. با وجود این، تحت قوانین آلمان، بیت کوین نوعی ابزار پرداخت خصوصی است. در فرانسه، ارزهای مجازی مشمول چهارچوب نظارتی در مورد پرداخت نیستند و نمی‌توانند یک ابزار مالی در نظر گرفته شوند. مقامات ایتالیایی آن را وسیله ای برای مبادله می‌دانند، در حالی که در اسپانیا ارزهای مجازی ثبت نشده، مجاز یا تأیید نشده اند. چین، استخراج بیت کوین را به دلیل نگرانی های به وجودآورنده برای ثبات مالی محدود می‌کند. (Coeur, ۲۰۱۸, p. ۴۵). بنابراین در ارزیابی کلی میتوان بیان کرد که ارزهای رمزنگاری در حال حاضر نمی‌توانند به عنوان پول در نظر گرفته شوند. باید توجه داشت که ارزهای مجازی نه یک حساب مفید محسوب می‌شوند و نه یک ارز ارزنده قابل استفاده اند. همچنین، نوسانات ارزی آن ها نیز بسیار بالاست (Efstathiou & Demertzis & Claeys, ۲۰۱۸, p. ۸۱). در حال حاضر ارزهای رمزنگاری شده احتمالاً به دارایی های سوداگرانه شباهت دارند. بنابراین نظریات مختلفی در مورد رمزارزها و ماهیت آن ها وجود دارد که فرایند قانونگذاری را با مشکلات بیشتری روبه رو خواهد کرد. بحث مقررات گذاری در مورد چگونگی نظارت بر دارایی های رمزنگاری شده، نگرانی های اساسی را در مجامع جهانی ایجاد کرده است. نگرانی ها عبارت اند از: نخست، فناوری جدید تا چه میزان استفاده از منابع نوآورانه تأمین مالی را که هزینه های تأمین مالی را کاهش می‌دهد، فراهم می‌کند. در حال حاضر دارایی های رمزنگاری شده جایگاه حیاتی در تأمین اعتبار اقتصاد اروپا دارند. همچنین فناوری بلاک چین می‌تواند گسترش در دسترسی به امور مالی برای شرکت های کوچک تر را فراهم آورد و هزینه های معاملاتی مبادلات مالی را کاهش دهد. لذا، حفظ فضای نوآوری در این فناوری باید مورد توجه همیشگی ناظران مالی باشد (Mersch, ۲۰۱۸, p. ۴۹). دوم، دارایی های رمزنگاری شده برای فعالیت های غیرقانونی مورد استفاده قرار می‌گیرد و می‌توان آن ها را برای تخلف به کار برد. از آنجاکه معاملات در دارایی های رمزنگاری شده می‌تواند به صورت ناشناس انجام شود، از آن ها سوءاستفاده می‌گردد. همان طور که در مورد پول نقد نیز این امکان

وجود دارد اقدامات بسیاری برای محدود کردن سوء استفاده از آن باید در نظر گرفته شود. برای محدود کردن و جلوگیری از فعالیت غیرقانونی در دارایی های رمزنگاری شده، اقدامات دقیق سیاست گذاری لازم است. سوم، مسائل مربوط به حمایت از مصرف کننده و سرمایه گذار باید به دقت بررسی شود. ماهیت دیجیتالی دارایی های رمزنگاری شده، آن ها را به طور مستقیم در دسترس عموم قرار می دهد، مشروط بر اینکه افراد از نظر دیجیتالی دانش بسیاری داشته باشند. دسترسی گسترده مطلوب است، اما گروه های آسیب پذیر را نیز باید در نظر داشت؛ به عنوان مثال، گزارش وام دانشجویی ایالات متحده در مارس ۲۰۱۸ نتایج یک نظر سنجی را نقل می کند که در آن حدود یک پنجم از کل دانشجویان شرکت کننده از پول کمک مالی برای سرمایه گذاری در ارزهای رمزنگاری مانند بیت کوین استفاده کرده بودند. هشدارهایی درباره خطر پذیری دارایی های رمز پایه صادر کرده اند. بر اساس ماهیت، آن ها بسیاری از رمزارزها و سرمایه گذاری های آن ها پرخطر است (Brunnermeier & Abadi, ۲۰۱۸, p. ۵۳). چهارم، توجه به مسئله ثبات مالی در استفاده از رمزارزها وجود دارد. نوسانات بالای قیمتی در بازاری می تواند مشکلات ثبات مالی را ایجاد کند. این یک تهدید واقعی در حال حاضر نیست، زیرا بازار هنوز بسیار ناپایدار است و تا حد زیادی از نظام مالی سنتی جدا شده است، بنابراین هیأت ثبات مالی توافق کرده است که دارایی های رمزنگاری شده در حال حاضر خطری برای ثبات مالی جهانی ندارند، اما از نظارت هوشیارانه با توجه به سرعت تحولات و شکاف های اطلاعاتی پشتیبانی و حمایت می کند، با وجود این باید در نظر داشت که مطابق با نظر صندوق بین المللی پول (۲۰۱۸) و کمیته بال (۲۰۱۸)، اجماع گسترده ای وجود دارد که فناوری موجود در دارایی های رمزنگاری شده جالب و امیدوارکننده است. با این حال، تصور می شود که این فناوری هنوز هم بسیار در حال تغییر است و با ظهور برنامه های مختلف فقط به دنبال درک این فناوری و تطبیق آن برای مصارف مختلف هستیم. در حال حاضر هنوز ارزش کل دارایی های رمزنگاری شده اندک است و بنابراین تصور نمی شود که ریسک بزرگی برای ثبات مالی یا در واقع برای سایر

بخش‌ها ایجاد کند (Crane & Casey, ۲۰۱۸, p. ۵۶). پنجم، رویکرد تنظیم مقررات باید با ماهیت فنی دارایی‌های رمزنگاری شده سازگار باشد، به ویژه هنگامی که آن‌ها مبتنی بر سیستم‌های کاملاً غیرمتمرکز باشند. هیچ جایی در این فرایند هویت صادرکننده، فاش نشده است. بنابراین، نظارت بر دارایی‌های رمزنگاری شده به این ترتیب امکان‌پذیر نیست، زیرا فقط یک کد نرم افزاری است که در اینترنت وجود دارد. در عوض می‌توان همه آن دسته از اشخاصی را که با دارایی‌های رمزنگاری شده کار می‌کنند، تحت نظارت قرار داد. بنابراین رویکرد تنظیم مقررات باید با فناوری سازگار و همگام و هم راستا با آن باشد (Camey, ۲۰۱۸, p. ۵۹). به طور کلی ممکن است نظارت بر دارایی‌های رمزنگاری شده با روش‌های کلی نامناسب باشد، زیرا این قانون می‌تواند مانعی برای نوآوری باشد. همچنین می‌توان نظارت بر واسطه‌ها را در این بازار افزایش داد که در صورت محدود کردن توانایی بانک‌ها یا تأمین مالی برای سرمایه‌گذاری در دارایی‌های رمزنگاری شده نیز اشکالاتی به وجود می‌آید. چنین مداخله‌ای، به خودی خود ممکن است توسعه دارایی‌های رمزنگاری شده را بسیار بیشتر از نظارت مستقیم دارایی‌ها محدود کند؛ به ویژه، بدون دستیابی به صندوق‌های سرمایه‌گذاری و پس‌انداز ممکن است رشد بازار افزایش یابد. بدین ترتیب نوآوری بیشتر به سمت استفاده‌های حاشیه‌ای سوق می‌یابد. مارک کارنی از این دیدگاه حمایت می‌کند که دارایی‌های رمزنگاری شده اکنون باید تنظیم و نظارت شوند، اما نباید از نظام عادی مالی جدا شود. جداسازی رمزارزها از بازارهای مالی و عدم شناسایی و تأیید آن‌ها می‌تواند به ادغام عمیق تر رمزارزها در نظام مالی بینجامد (Wolff & Demertzis, ۲۰۱۸). محدود کردن فعالیت‌های مؤسسات مالی در برابر دارایی‌های رمزنگاری شده معقول است، اما نه به صورتی که ارزش اجتماعی آن‌ها را کاهش دهد، زیرا با وجود ریسک مالی بالا، ثبات مالی را در خطر می‌اندازد. رویکرد سیاست‌گذاری عمومی در مورد دارایی‌های رمزنگاری شده به هماهنگی جهانی در مورد نظارت نیاز دارد. محدود کردن پولشویی و تأمین مالی تروریسم یا جلوگیری از فرار مالیاتی مستلزم همکاری

بین المللی و حتی بیشتر در دنیای دارایی های رمزنگاری شده است. اما، از آنجاکه دسترسی به مبادلات رمزنگاری اساساً تنها به اینترنت نیاز دارد، حمایت از مصرف کننده و سرمایه گذار نیز برای مبادلات رمزنگاری از رویکرد جهانی بهره مند می شوند اگرچه چهارچوب مقررات گذاری رمزرها در ایران: بررسی رویکردهای بین المللی و ارائه پیشنهاد، ۱۴۰۰، ص ۹-۱۱). بنابراین، کمیته پرداخت و زیرساخت های بازار، هیأت ثبات مالی و سازمان بین المللی کمیسیون های اوراق بهادار می توانند به عنوان بهترین نهاد برای تدوین استانداردهای بین المللی لازم باشند (Brunnermeier & Abadi, ۲۰۱۸, p. ۵۸).

۳-۶- رویکرد برخی از مهم ترین نهادهای بین المللی در قبال رمزرها

۳-۶-۱- صندوق بین المللی پول

صندوق بین المللی پول، یکی از معتبرترین منابع ارزیابی و پیش بینی وضعیت اقتصاد جهانی محسوب می شود. هدف از تشکیل صندوق عبارت است از: گسترش همکاری های پولی بین المللی و تسهیل رشد متوازن تجارت بین الملل، ایجاد سامانه باثبات ارزی بین اعضا و پرهیز از رقابت در کاهش نرخ ارزها. استفاده روزافزون از رمزرها در معاملات تجاری کشورها با یکدیگر از طرفی باعث گسترش همکاری های پولی بین المللی و رشد تجارت بین الملل می گردد، اما از سوی دیگر به علت بی ثباتی مالی که این قبیل از ارزها در اقتصاد جهانی به وجود می آورند، صندوق بین المللی پول یکی از سرسخت ترین منتقدان این گونه ارزها است. البته از نظر صندوق بین الملل پول، با تنظیم رمزرها و تصویب قوانین مناسب و در نتیجه ایجاد یک فضای امن، ارزهای دیجیتال می توانند به جریان اصلی پرداخت تبدیل شوند. در گزارشی که صندوق بین المللی پول در این خصوص، منتشر کرد مطرح شد که «دارایی های رمز ارزی بیش از یک دهه است که وجود داشته اند، اما اخیراً تلاش ها برای تنظیم آن ها به اولویت دستور کار سیاست گذاران تبدیل شده است. شکست صادرکنندگان رمز ارزها، صرافی ها و صندوق های تأمینی

و همچنین کاهش اخیر ارزش بازار رمزارزها، انگیزه‌ای به قطعیت وجود مقررات افزوده است.» (Larbani & Meera, ۲۰۰۹, p. ۱۰۵).

۶-۳-۲- مجمع جهانی اقتصاد

مجمع جهانی اقتصاد در نیم قرن فعالیت خود، یکی از مهم‌ترین سازمان‌های فعال در اقتصاد بین الملل بوده است. در خصوص رمزارزها باید عنوان نمود که مجمع جهانی اقتصاد در گذشته علاقه چندانی به رمزارزها نشان نداده است، اما قبول کرده است که این دارایی‌ها بخشی در حال رشد از اقتصاد جهانی هستند. مجمع جهانی اقتصاد معتقد است به شرطی که بر همکاری‌های بین المللی تمرکز شود و بر رمزارزها نظارت قوی صورت گیرد، رمزارزها می‌توانند فرصت‌هایی را برای اقتصادها فراهم آورند. اما در عین حال دارای مخاطرات بسیاری نیز هستند که باید با آن‌ها مقابله شود. یکی از مهم‌ترین مخاطراتی که مجمع جهانی اقتصاد در خصوص آن هشدار فراوانی داده است، مربوط به خطر دسترسی خارجی به رمزارزها است. این خطر می‌تواند عواقب و خسارات بسیار جدی و غیرقابل جبرانی را برای تمامی کشورهای استفاده‌کننده از رمزارزها در تراکنش‌های مالی‌شان به همراه داشته باشد. مجمع عمومی اقتصاد بعد از آن به دلیل کاربرد و اهمیت روزافزون حوزه رمزارزها در یک گزارش تفصیلی با عنوان «اهمیت روزافزون رمزارزها»، به بررسی مفاهیم مهم در حوزه رمزارزها پرداخت. انتشار این گزارش توسط یکی از مهم‌ترین سازمان‌های اقتصادی جهان، از طرفی نشان دهنده اهمیت روزافزون رمزارزها در میان مجامع و سازمان‌های بین المللی است و از سوی دیگر نشان می‌دهد که مجمع جهانی اقتصاد پی برده است که دیگر نمی‌تواند اهمیت رمزارزها را نادیده بگیرد (Larbani & Meera, ۲۰۰۹, p. ۱۰۹).

۶-۳-۳- بانک جهانی

بانک جهانی، یک سازمان بین المللی می باشد که وظیفه آن تأمین مالی، دادن مشاوره و انجام تحقیقات برای کشورهای در حال توسعه است تا به پیشرفت اقتصادی این کشورها یاری رسانند. بانک جهانی در ابتدا بنا بر دلایل زیست محیطی و عدم شفافیت از رمزارزها حمایت نکرد. با این حال این نهاد مالی ممکن است پس از پذیرش رمزارزها توسط تعداد زیادی از کشورهای جهان که آن را به عنوان ارز قانونی محسوب می کنند، مجبور به استفاده و حمایت از رمزارزها بشود. در سند تأسیس بانک جهانی که تحت عنوان اساسنامه ۱۹۴۴ منتشر شده است، توضیح داده شده که این نهاد بانکی متعهد شده تا با دولت های مستقل همکاری کند. یکی از موضوعات اصلی این سند تعهد به پذیرش روش های پرداخت کشورهای عضو و ارزهای محلی است. بخش ۱۲ ماده پنجم این سند که به «اشکال نگهداری پول» آمده است: این بانک باید از تمامی اعضا به هر شکل و نوعی ارز ارائه شده را بپذیرد، ارزهایی که تحت ماده ۱۱ بخش هفتم پرداخت شده و یا برای تأمین پرداخت استهلاک مورد استفاده قرار گرفته اند. بنابراین علاوه بر امکان استفاده از ارز محلی اعضا خط مشی این بانک بزرگ جهانی به آن ها اجازه می دهد تا با استفاده از «اسکناس یا تعهدات مشابه» که توسط ذخایر مالی اعضا پرداخت می شود، به انجام تراکنش بپردازند. طرفداران ارزهای دیجیتال در پاسخ به نگرانی بانک جهانی در خصوص ارزهای دیجیتال بیان داشته اند که طبق آمار نزدیک به ۷۶ درصد استخراج رمزارزها در سراسر جهان با استفاده از انرژی های تجدیدپذیر صورت می گیرد و این بدین معناست که ارزهای دیجیتال باعث تخریب و آلودگی محیط زیست نخواهند شد. در رابطه با موضوع شفافیت ارزهای دیجیتال هم عنوان می کنند که تمام معاملات و تراکنش های صورت گرفته در یک دفتر دیجیتال غیرقابل دستکاری به ثبت رسیده و همه فعالان بازار می توانند جزئیات آن را مشاهده کنند. این مسئله باعث شده تا ارزهای دیجیتال در حال حاضر شفاف ترین شبکه پولی موجود در جهان باشند (Larbani & Meera, ۲۰۰۹, p. ۱۱۲).

۴- مقایسه جایگاه رمزارزها در حقوق ایران و حقوق بین الملل اقتصادی

تفاوت ها و شباهت های متعددی بین جایگاه رمزارزها در حقوق ایران و حقوق بین الملل اقتصادی وجود دارد. نخست، در حالی که در بسیاری از کشورهای دیگر، استفاده از رمزارزها مجاز است و به عنوان واحد پرداخت قانونی شناخته می‌شوند، در ایران استفاده از رمزارزها برای تراکنش‌های مالی ممنوع می‌باشد. دوم، در بسیاری از کشورها، بانک‌ها مجوز تبدیل رمزارز به پول نقد را دارند و افراد می‌توانند به آسانی رمزارزهای خود را به پول نقد تبدیل نمایند. اما در ایران، بانک‌ها این امکان را ندارند و تبدیل رمزارز به پول نقد محدود است. سوم، در بسیاری از کشورها، قوانین و مقررات دقیقی برای استفاده از رمزارزها وجود دارد که حقوق و تعهدات مالی کاربران را تأمین می‌کند. اما در ایران، قوانین و مقررات دقیقی برای استفاده از رمزارزها وجود ندارد. چهارم، در بسیاری از کشورها، دولت یا نهادهای مالی مربوطه استفاده از رمزارزها را تأیید کرده و آن‌ها را به عنوان واحد پرداخت قانونی قبول می‌کنند. اما در ایران، استفاده از رمزارزها به صورت غیررسمی و بدون تأیید رسمی است. پنجم، در بسیاری از کشورها، حقوق مالکیت رمزارزها تأمین شده است و کاربران حقوق قانونی برای مالکیت و استفاده از رمزارزها دارند. اما در ایران، عدم حفاظت قانونی برای مالکیت رمزارزها وجود دارد. ششم، در ایران، دولت محدودیت‌های ارزی بر روی رمزارزها اعمال کرده است و افراد نمی‌توانند به آسانی رمزارزهای خود را به ارزهای خارجی تبدیل کنند. هفتم، در بسیاری از کشورها، ICO Offering Coin Initial (ICO) یک روش جمع‌آوری سرمایه برای پروژه‌های رمزارزی است که توسط دولت یا نهادهای مالی مربوطه تأیید می‌شود. اما در ایران، ICO ها به صورت غیررسمی و بدون تأیید رسمی انجام می‌شوند. هشتم، در بسیاری از کشورها، بانک‌ها به طور معمول امکان بازکردن حساب‌های رمزارزی را فراهم می‌کنند. اما در ایران، بانک‌ها این امکان را ندارند و افراد نمی‌توانند به آسانی حساب‌های رمزارزی در بانک‌ها داشته باشند. نهم، در ایران، تبلیغات رمزارزها و فعالیت‌های مرتبط با آن‌ها ممنوع است و افراد

نمی‌توانند به طور عمومی درباره رمزارزها تبلیغ نمایند یا به آن‌ها مراجعه کنند. حقوق ایران و حقوق بین‌الملل اقتصادی، می‌توانند ضوابط و قوانینی را در زمینه مبارزه با پولشویی و مبارزه با تأمین منابع غیرقانونی در رابطه با رمزارزها (الزامات شناسایی، گزارش دهی مشکوک و همکاری با نهادهای ضدپولشویی) و قوانین و مقررات مالیاتی را برای تعیین رمزارزها (مالیات بر سود دریافتی از رمزارزها، مالیات بر درآمد حاصل از رمزارزها و حساب‌های دیگر مربوط به رمزارزها) و محدودیت‌های مالی، ارزی و قانونی را درباره تبادل و رمزارزها تعیین نمایند. همچنین حقوق ایران و حقوق بین‌الملل اقتصادی، میبایست نهادهای مالی مربوطه را مسئول نظارت و کنترل رمزارزها تلقی نمایند، زیرا این نهادها به دنبال حفظ استقرار بازار مالی و جلوگیری از سوء استفاده‌های مالی و قانونی می‌باشند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

برآمد

استفاده از رمزارزها در معاملات تجاری داخلی و بین‌المللی، تأثیرات مثبت و منفی بسیاری را بر روی مقررات داخلی ایران و قواعد تجارت بین‌الملل می‌گذارد. قوانین فعلی نمی‌توانند در مورد ارزهای دیجیتال قابل اجرا باشند، زیرا با در نظر گرفتن ارزش ثابت ایجاد شده‌اند و به همین دلیل است که قواعد تجارت بین‌الملل و قوانین داخلی ایران برای رفع همه سردرگمی‌های احتمالی نیاز به اصلاح و شناسایی ارزهای دیجیتال دارند. با توجه به اهمیت موضوع و کارکردهای رمزارزها، مسئله مقررات‌گذاری جهانی در رمزارزها مسئله نوینی است. به عبارت دیگر طی سال‌های اخیر با مطرح شدن رمزارزها به عنوان یک ابزار پرداخت در مبادلات، ناظران و تنظیم‌کنندگان در بازارهای مالی در این حوزه وارد شده‌اند و باید تصمیمات مشخصی در مورد چگونگی و نظارت بر رمزارزها داشته باشند. مطالعه تطبیقی جایگاه رمزارزها در حقوق ایران و حقوق بین‌الملل اقتصادی می‌تواند به شناخت بهتر این تفاوت‌ها و پتانسیل‌های استفاده از رمزارزها در ایران کمک کند. به طور کلی، تفاوت‌ها و شباهت‌های گوناگونی بین جایگاه رمزارزها در حقوق ایران و حقوق بین‌الملل اقتصادی وجود دارد. با وجود شباهت‌هایی که قابل مشاهده است، اما تفاوت‌های بسیاری هم وجود دارد که سبب محدودیت‌هایی در استفاده از رمزارزها در ایران شده است. به عنوان یک فناوری نوظهور، رمزارزها هنوز در حال تکامل و تأمین قانونی در ایران هستند. در حقوق ایران، رمزارزها هنوز جایگاه قانونی مشخصی ندارند و قوانین موجود در این زمینه کمتر به آن‌ها پرداخته‌اند. این مسأله می‌تواند به عدم قطعیت حقوقی و عدم حفاظت قانونی برای افراد و شرکت‌هایی که در زمینه رمزارزها فعالیت می‌کنند، بینجامد. در عین حال، در حقوق بین‌الملل اقتصادی، برخی کشورها قوانینی را به منظور تنظیم استفاده از رمزارزها تدوین کرده‌اند و این ابزارها را به عنوان واحد پرداخت و سرمایه‌گذاری در نظر گرفته‌اند. تأثیر رمزارزها بر تجارت و اقتصاد نیز قابل توجه است. رمزارزها، هیچ‌گونه اثرگذاری خاصی بر تجارت و اقتصاد ایران، به دلیل

محدودیت‌های قانونی و نقص‌های ساختاری اقتصادی، نداشته اند. اما در حقوق بین‌الملل اقتصادی، نقش رمزارزها به عنوان ابزاری برای تسهیل تجارت و سرمایه‌گذاری بین‌کشورها رو به رشد است و در برخی موارد حتی به عنوان جایگزینی برای ارزهای ثابت استفاده می‌شوند. با توجه به نتایج حاصل از این پژوهش، می‌توان پیشنهاد داد که در حقوق ایران، قوانین و مقرراتی برای تنظیم و حفاظت از رمزارزها تدوین گردد. همچنین، در حقوق بین‌الملل اقتصادی نیز می‌توان بررسی‌ها و تحلیل‌های بیشتری در خصوص تأثیر رمزارزها بر تجارت و اقتصاد صورت داده و قوانین و مقرراتی جهت تنظیم و بهبود استفاده از این ابزارها در سطح جهانی ارائه شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع

الف) منابع فارسی

- پیروز، بیژن و غلام نیا، هادی (۱۴۰۱). فناوری زنجیره بلوکی و منازعات در حال گسترش در نظام های پولی ملی و بین المللی، *نشریه راهبرد اقتصادی*، دوره ۱۱، شماره ۴۰، صفحات ۳۱-۱.
- ربانی موسویان، سیدعلی (۱۳۹۹). مشروعیت رمزارزها از منظر فقه حکومتی و فردی، *فصلنامه پژوهش های فقه و حقوق اسلامی*، دوره ۱۶، شماره ۶۰، صفحات ۷۵-۵۳.
- رستمی، محمدزمان و رستمی، محمدهادی (۱۴۰۰). تحلیل ماهیت، آثار و چالش های اقتصادی و فقهی بیت کوین، *مجله معرفت اقتصاد اسلامی*، دوره ۱۲، شماره ۲، صفحات ۲۵۰-۲۳۱.
- سلطانی، محمد (۱۳۹۸). *حقوق بانکی*، تهران: انتشارات میزان، چاپ اول.
- صادقی، حسین، نوری، فاطمه و ناصر، مهدی (۱۴۰۱). استنادپذیری حقوقی داده های متضمن اطلاعات پرداخت مبتنی بر رمزارز، *مجله تعالی حقوق*، دوره ۱۲، شماره ۱. عسکری، سجاد (۱۳۹۸). *مبانی و قواعد نقل و انتقال ارز- بررسی فقهی حقوقی*، تهران: انتشارات مجد، چاپ اول.
- عسکری، سجاد (۱۴۰۰). نسبت شناسی ارز و رمزارز در نظام تقنینی ایران، *مجله حقوقی دادگستری*، دوره ۸۵، شماره ۱۱۳، صفحات ۲۸۳-۲۶۳.
- کرمی پور، مصطفی و رجب زاده باغی، مونا (۱۴۰۲). نقش سیاست کیفری ایران در مدیریت رمزارزها، *مجله تمدن حقوقی*، دوره ۶، شماره ۱۵، صفحات ۲۴۰-۲۲۵.
- کهندل، محمد (۱۳۹۶). پول ارز و بانکداری با رویکرد اسلامی، تهران: نور علم، چاپ اول.
- مددی، مهدی و قائمی خرق، محسن (۱۴۰۰). تحلیلی بر مسئولیت مدنی ناشی از استخراجگری ارزهای رمزنگاری شده، *مجله علوم و تکنولوژی محیط زیست*،

دوره ۲۳، شماره ۴، صفحات ۶۶-۵۳.

ب) منابع انگلیسی

- Abadi, J. & Brunnermeier, M. (2018). *Blockchain economics. mimeo*, Princeton University.
- Blandin, A., Cloots, A. S., Hussain, H., Rauchs, M., Saleuddin, R., Allen, J. G., & Cloud, K. (2019). *Global cryptoasset regulatory landscape study*. University of Cambridge Faculty of Law Research Paper, (23).
- Brown, SD (2016), 'Cryptocurrency and Criminality: The Bitcoin Opportunity', *Police Journal: Theory, Practice and Principles*, Vol. 89, No. 4.
- Camey, M. (2018). *The future of money*. speech, retrieve from: <https://www.bankofengland.co.uk/speech/2018/mark-carney-speech-to-the-inaugural-scottish-economics-conference>.
- Casey, M., Crane, J., Gensler, G., Johnson S., & Narula, N. (2018). *The impact of blockchain technology and finance: A catalyst for change*. Geneva Report on the World Economy, No. 21, ICMB and CEPR.
- Chuen, D., D., K. & Linda, L. (2018). *Inclusive Fintech: Blockchain, Cryptocurrency And Ico*. Singapore :World Scientific.
- Claeys, G., M. Demertzis and K. Efstathiou (2018). *Cryptocurrencies and monetary policy*. Policy Contribution 10/2018, Bruegel, retrieve from <http://bruegel.org/wp-content/uploads/2018/06/PC-10-2018-2.pdf>.
- Coeur, Benoit (2018). *The future of financial market infrastructures: Spearheading progress without renouncing safety*, speech, retrieve from <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2018/html/>

ecb.sp180626.en.html

- Demertzis, M., & Wolff, G. B. (2018). *The economic potential and risks of crypto assets: Is a regulatory framework needed?* (No. 2018/14). Bruegel Policy Contribution.
- Everett, C. (2018). *The Cryptocurrency Investing Guide: How to Invest and Trade Cryptocurrencies for BIG Profit in 2018*. US: R&C Publishing via PublishDrive.
- Faizolahi, S.M., Taghavi, A. (2018). The Legal Framework of Cryptocurrencies in Iran: A Comparative Study with International Economic Law , *International Journal of Comparative Law*, Vol. 1, No. 1, pp. 72-83.
- Gamble, C. (2017). The legality and regulatory challenges of decentralised crypto-currency: a western perspective. *Int'l Trade & Bus. L. Rev.*, 20, 346.
- Hoegner, S., (2015). *The Law of Bitcoin*. Bloomington : iUniverse.
- Kocianski, S. (2020). Cryptocurrencies in Iran: an assessment of the legal landscape and considerations for foreign businesses, *Journal of Financial Regulation and Compliance*, Vol. 28, No. 3, pp. 402-419.
- Ligeti, K. & Simonato, M. (2017). *Chasing Criminal Money: Challenges and Perspectives On Asset Recovery in the EU*. UK: Bloomsbury Publishing.
- Meera, A. & Larbani, M. (2009) "Ownership effects of fractional reserve banking: an Islamic perspective", *Humanomics*, Vol. 25 I. 2, pp.101-116.
- Mersch, Y. (2018). *Virtual or virtueless? The evolution of money in the digital age*. Official Monetary and Financial Institutions London, 8 February, retrieve from, <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2018/html/ecb.sp180208.en.html>.

- Putnik, J., (2017). *Cryptocurrency 101: A 2018 Simple Beginners Guide to Buying, Investing, Trading and Mining Bitcoin, Ethereum, Litecoin and Other Altcoins, The strengths and weaknesses of cryptocurrencies and future*. US: 1kkbooks via PublishDrive.
- Rahimian, P., Alirezabeigi, M. (2020). Cryptocurrencies in Iran and International Economic Law: A Comparative Study, *International Journal of Business and Social Science*, Vol. 11, No. 12, pp. 351-366.
- Rezai, R. (2019). Bitcoin and Iran: A Comparative Study on the Legal Status of Bitcoin in Iranian Law and International Economic Law, *NALSAR Student Law Review*, Vol. 1, No. 1, pp. 110-137.
- Ruiz-Roso, S., Larriva-López, D. (2021). Cryptocurrencies and anti-money laundering regulations: A comparative analysis, *Computer Law & Security Review*, Vol. 40, No. 1, pp. 105554.
- Zetzsche. Ross P. Buckley Douglas W. Amer. Linus Föhr, (2019). Cryptocurrency regulation in the European Union: an overview and comparative analysis, *European Business Organization Law Review*, Vol. 3, No. 20, pp. 463-511.